

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการคิดของมนุษย์ทำให้เกิดการแก้ปัญหา เกิดการตัดสินใจ มองเห็นทางเลือก เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการ ทำให้สังคมเกิดความเคลื่อนไหว เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดการมองเห็นสิ่งที่สวยงามมีค่าคุณ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด หรือเป็นอย่างไร นั้นล้วนแต่เกิดขึ้นจากกระบวนการคิดทั้งสิ้น (วนิช สุธารัตน์, 2547 : 24) วรรณคดีถือเป็นผลงานสร้างสรรค์อย่างหนึ่งที่เกิดจากการใช้กระบวนการคิดของมนุษย์ ดังที่ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2544 : 16) กล่าวว่า วรรณคดีเป็นศิลปะทางภาษาที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและถ่ายทอด แนวคิดของตนที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว ภาษาและวรรณคดีจึงล้วนเป็นกระจกเงาสะท้อนความเป็นไปและความแปรเปลี่ยนของสังคมวัฒนธรรม ความเปลี่ยนแปลงของภาษาและวรรณคดีในแต่ละยุคสมัยย่อมบ่งชี้ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความเคลื่อนไหว มีการปรับเปลี่ยนภาษาและวรรณคดีไทยโบราณเป็นรากเหง้าแห่งวัฒนธรรม แม้วัฒนธรรมบางอย่างจะเป็นเรื่องที่พ้นสมัยไปแล้วแต่หลายอย่างก็ยังคงใช้การได้อยู่ จากความเห็นดังกล่าวแสดงว่า วรรณคดีนั้นมีคุณค่าต่อมนุษย์ แม้จะผ่านพ้นสมัยมานานแต่ก็สามารถนำแนวคิดบางอย่างมาปรับใช้กับชีวิตในปัจจุบันได้

เมื่อวรรณคดีมีความสำคัญต่อมนุษย์ จึงเป็นเหตุให้มีการศึกษาวรรณคดี ดังที่ การจัดการเรียนรู้อบรมสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 3) ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรมได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ว่า ผู้เรียนสามารถเข้าใจ และแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมอย่างเห็นคุณค่า และนำมาใช้ในชีวิตจริง สอดคล้องกับ กุสุมา รักษมณี (2547 : 13 – 15) ได้กล่าวเกี่ยวกับการศึกษาวรรณคดีไว้ว่า วรรณคดีนั้นมีความสำคัญแม้จะไม่อาจนำไปใช้ได้โดยตรงในการประกอบอาชีพ แต่ก็ประโยชน์ที่มองไม่เห็น เช่น การกล่อมเกลাজิตใจ การรู้จักใช้ปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ ความเข้าใจมนุษย์ การศึกษาวรรณคดีจึงเป็นการพยายามเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นคือ กวี โดยใช้ความรู้สึกนึกคิดของเราคือผู้อ่าน การวิเคราะห์ ดีความ และประเมินค่าจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

แต่ในการศึกษาวรรณคดีไทยนั้นก็พบปัญหาเช่นกัน ซึ่งกุสุมา รัชมณี (2547 : 15-17) กล่าวว่าผู้เรียนที่ไม่ชอบเรียนวรรณคดี ส่วนใหญ่บอกว่าไม่รู้จะเรียนไปทำไม นั่นก็เพราะผู้เรียนยังไม่เห็นคุณค่าซึ่งจับมาวัดซึ่งดวงไม่ได้ แนวทางแก้ปัญหาคือผู้สอนควรพยายามเพาะทัศนคติที่ดีต่อวิชาวรรณคดีให้เกิดขึ้น และทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวรรณคดี โดยลี้มกำแพงแห่งความยากต่างๆ ตามขนบการเรียนวรรณคดีและทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวรรณคดีที่สัมผัสกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนให้ได้ ด้วยการปรับแนวคิดจากวรรณคดีเข้ากับชีวิตจริง

สามก๊กเป็นวรรณคดีเรื่องหนึ่งที่มีความยาก เนื่องจากชื่อตัวละครและสถานที่ที่มีสำเนียงแปลกๆ อยู่หลายชื่อ ประกอบกับเนื้อเรื่องที่ยาวและสลับไปมา ดังที่สังข์ พธิโนทัย (2541: 16) กล่าวไว้ในพิชัยสงครามสามก๊กว่า ได้อ่านสามก๊กตั้งแต่ตอนยังเป็นนักเรียน มีความรู้สึกขงใจว่าวรรณคดีเรื่องนี้มีตัวละครและสถานที่ในเรื่องมากมายจนจำไม่ไหว และเนื้อเรื่องก็ไขว้กันไปมาอยู่หลายตอนถึงจะอ่านอย่างมีสมาธิก็จับต้นชนปลายไม่ถูก เนื้อเรื่องบางตอนอ่านเท่าไรก็ไม่เข้าใจ

อย่างไรก็ตามแม้สามก๊กจะเป็นเรื่องที่ยาก แต่ก็มิผู้นิยมนำเอาข้อคิดและสาระจากเรื่องสามก๊กมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ศิลปะการใช้คนในสามก๊ก ของบุญศักดิ์ แสงระวี (2534) ที่กล่าวถึงศิลปะการใช้คนของขงเบ้ง โจโฉ และซุนกวนซึ่งมีจุดเด่นแตกต่างกันและมีข้อเตือนสติจากการใช้คนในสามก๊ก วาเทสามก๊ก ของไพโรจน์ อยู่มนเทียร (2550) ได้รวบรวมประโยคเด่นๆ และโวหารสำคัญที่ปรากฏในเรื่องสามก๊กซึ่งสามารถนำมาพอลิกับสถานการณ์ในปัจจุบันได้ บริหาร SMEs ด้วยกลยุทธ์สามก๊ก ของ เปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป (2547) ได้รวบรวมกรณีศึกษาจากนักธุรกิจ SMEs ที่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจโดยนำเนื้อหาจากเรื่องสามก๊กมาผสมผสานเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจแก่ผู้อ่านต่อไป เป็นต้น จากเอกสารข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแนวคิดจากวรรณคดีนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

สามก๊กเป็นนิยายอิงประวัติศาสตร์แต่งโดยหลอกว้านจง ต่อมาเหมาจก๊งได้นำมาปรับปรุงใหม่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงให้แปลสามก๊กเป็นภาษาไทย โดยให้เจ้าพระยาพระคลัง(หน) เป็นผู้อำนวยการแปล ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้ทรงตั้งวรรณคดีสโมสรขึ้น เพื่อส่งเสริมการแต่งและทำนุบำรุงด้านวรรณคดีของไทย วรรณคดีสโมสรได้ยกย่องสามก๊กเป็นหนังสือที่แต่งดียอดเยี่ยมประเภทร้อยแก้ว สามก๊กนั้นจึงเป็นหนึ่งในรายชื่อวรรณคดีที่กำหนดให้เรียนในช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง วรรณคดีสำหรับจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 346)

สามก๊กมีจุดเด่นอย่างหนึ่งที่ความหลากหลายของตัวละคร เนื่องจากตัวละครนั้นเป็นผู้ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ในเรื่องและเป็นผู้ถูกระทำที่ต้องรับผลจากเหตุการณ์นั้น ลักษณะของตัวละครในเรื่องสามก๊กจึงเป็นเนื้อหาสำคัญของเรื่อง ดังที่สามก๊กฉบับวณิชกของยาขอบ ที่เขียนนำเสนอชีวิตและเรื่องราวของตัวละครและตั้งชื่อในลักษณะที่ยกเอาชื่อตัวละครแล้วตามด้วยฉายาของตัวละครนั้นๆ เช่น ขงเบ้งผู้หยั่งรู้ดินฟ้ามหาสมุทร จิวยี่ผู้ถ่มน้ำลายรดฟ้า โจโฉผู้ไม่ยอมให้โลกทรยศเล่าปี่ผู้พนมมือให้แก่ชนทุกชั้น กวนอูเทพเจ้าแห่งความสัตย์ซื่อ เป็นต้น เช่นเดียวกับสามก๊กฉบับนายทุนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่นำเสนอเรื่องราวตามลักษณะของตัวละครได้แก่ โจโฉนายกตลอดกาลและเบ้งเฮกผู้ถูกกลืนทั้งเป็น

นอกจากนี้ยังมีผู้วิจัยเกี่ยวกับตัวละครในสามก๊ก ดังที่ ทศนศรี โสมะเกษสทริน (2529) ได้วิเคราะห์ความสามารถในการนำทหารของแม่ทัพเอกในวรรณคดีเรื่อง สามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของแม่ทัพเอก ในเรื่องสามก๊ก สามารถนำมาเป็นแบบอย่างของผู้นำทหารในปัจจุบันได้ ช้องทิพย์ มีแก้ว (2541) ได้ศึกษาวาทศิลป์ของขงเบ้งในสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) โดยศึกษาจากการพูดของขงเบ้งกับบุคคลต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า การพูดของขงเบ้งในแต่ละตอนจะสัมพันธ์กับหลักวาทศิลป์ ตั้งแต่การใช้สถานการณ์แวดล้อม ใช้หลักฐานอ้างอิง ใช้หลักจิตวิทยาในการพูด ใช้ลีลาการพูดและพูดตามจุดมุ่งหมายแต่ละครั้งได้อย่างเหมาะสม ทำให้ทำการพูดของขงเบ้งประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ พิศุทธิ์ อัครพิพัฒน์กุล (2543) ได้ศึกษาปรัชญาและแนวคิดทางการเมืองในสามก๊กโดยศึกษาถึงปรัชญาละแนวความคิดทางการเมือง และการใช้เล่ห์เหลี่ยมและกลอุบายของผู้นำผลการวิจัยพบว่าผู้แต่งได้วางโครงเรื่องและบทบาทของตัวละครที่สะท้อนให้เห็นถึงกลยุทธ์อื่นเกี่ยวกับการใช้สติปัญญาเพื่อนำไปสู่อำนาจในหลายๆ ลักษณะด้วยกัน นอกจากนั้น กระบวนการในการเผชิญหน้ากันไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงการใช้กำลังอาวุธเท่านั้น หากแต่มีการใช้เล่ห์เพทุบายที่แต่ละฝ่ายนำมาใช้ ซึ่งรวมทั้งการใช้วิถีทางการเมืองและการทูตอีกด้วย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยข้างต้นพบว่า การที่ตัวละครในเรื่องสามก๊กต้องตกอยู่ในภาวะยามสงครามจึงเป็นเหตุให้ต้องใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเพื่อรักษาชีวิต ดังที่สังข์พัชร์ โนทัย (2541 : 13) กล่าวว่า สามก๊กเป็นนิยายอิงประวัติศาสตร์ จากเค้าเรื่องจริงซึ่งเกิดขึ้นในประเทศจีนเมื่อประมาณ 1,100 ปีมาแล้วตอนปลายราชวงศ์ฮั่น อันเป็นระยะที่ประเทศจีนอยู่ในระหว่างยุคเฉียนถึง 60 ปี ความยุคเฉียนเป็นเหตุแห่งความจำเป็นต้องใช้สติปัญญา ความรู้ความสามารถเพื่อความมีชัยและความอยู่รอด จากคำกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดของนักจิตวิทยาชื่อเพียเจต์ (Piaget, 1964 อ้างใน สุวิทย์ มูลคำ, 2547 : 10) ที่กล่าวว่า การคิดจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลต้องเผชิญกับสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหา ความขัดแย้งหรือคำถามจะเกิดสภาวะไม่สมดุลขึ้น จะเป็นความ

ไม่สบายกายไม่สบายใจ ซึ่งจะเป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้บุคคลคิดเพื่อแก้ปัญหาหรือหาคำตอบ เมื่อสามารถแก้ปัญหาได้หรือตอบคำถามนั้นๆ ได้บุคคลก็จะกลับเข้าสู่สภาวะสมดุล

กระบวนการแก้ปัญหา หมายถึงขั้นตอนการคิดเพื่อหาทางออกจากสภาวะที่ไม่ต้องการไปสู่สภาวะที่ต้องการประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ ขั้นพบปัญหา ขั้นวิเคราะห์ปัญหา ขั้นเสนอวิธีแก้ปัญหา ขั้นปฏิบัติ และขั้นสรุปผลการแก้ปัญหา

ดังนั้นเมื่อตัวละครในเรื่องสามก๊กปรากฏการใช้กระบวนการแก้ปัญหามากมาย จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาในชีวิตจริง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาวรรณคดีเรื่องนี้ อีกทั้งยังทำให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนวรรณคดี และสอดคล้องกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ(2546 : 333) ที่ได้แนะนำแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีประเภทนี้เนื้อเรื่องว่า ควรให้นักเรียนได้รับการฝึกให้พินิจตัวละครอย่างละเอียด โดยเฉพาะตัวละครเอกให้สังเกตคำพูด ความคิด การกระทำของตัวละครทุกตัว และทำความเข้าใจว่าเหตุใดตัวละครจึงทำเช่นนั้น

ด้วยเหตุที่กล่าวมาในข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิเคราะห์กระบวนการแก้ปัญหาที่ตัวละครใช้ในวรรณคดีเรื่องสามก๊ก เพื่อเป็นแนวทางประกอบการเรียนการสอนวรรณคดีเรื่องสามก๊ก ในแง่การวิเคราะห์ตัวละครและทำให้ผู้ที่ศึกษาวรรณคดีเรื่องสามก๊กได้เห็นประโยชน์และคุณค่าจากการศึกษาวรรณคดี ผู้วิจัยได้เลือกวิเคราะห์กระบวนการแก้ปัญหา จากตัวละครที่มีบทบาทการใช้กระบวนการแก้ปัญหา โดยจำแนกข้อความที่บ่งชี้ขั้นตอนกระบวนการแก้ปัญหาตามเหตุการณ์ในเนื้อเรื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการแก้ปัญหาของตัวละครในวรรณคดีเรื่อง สามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน)
2. เพื่อเป็นแนวทางประกอบการเรียนการสอนวรรณคดีเรื่องสามก๊ก ในแง่การวิเคราะห์ตัวละคร แก่ผู้สอนรายวิชา วรรณคดีวิจัษ์ และการฝึกทักษะกระบวนการแก้ปัญหา

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านข้อมูล

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยประสงค์ที่จะวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มตัวละครที่ปรากฏพฤติกรรมการใช้กระบวนการแก้ปัญหา โดยกลุ่มตัวละครจะอยู่ในเหตุการณ์ที่มีผู้นำก็อยู่ด้วยคือ วุยก๊กซึ่งมีโจโฉเป็นผู้นำก็ จ๊กก๊กซึ่งมีเล่าปี่เป็นผู้นำก็ กงก๊กซึ่งมีซุนกวนเป็นผู้นำก็ ซึ่งวิเคราะห์จากวรรณคดี

เรื่อง สามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) โดยใช้ฉบับของสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร
ปีพุทธศักราช 2544 มี 2 เล่มจบ

ด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการแก้ปัญหา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากนั้นจึงได้สรุป
กระบวนการแก้ปัญหา เพื่อให้เหมาะสมกับการนำมาวิเคราะห์ โดยสรุปจากกระบวนการแก้ปัญหา
จากแหล่งที่มา 5 แหล่งคือ

1. กระบวนการแก้ปัญหา Guilford
2. กระบวนการทางวิทยาศาสตร์
3. กระบวนการแก้ปัญหของอุษณีย์ โพธิสุข
4. กระบวนการแก้ปัญหของยุดา รักไทยและธนิกานต์ มานะศิรินันท์
5. กระบวนการแก้ปัญหของสุวิทย์ มูลคำ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิเคราะห์ หมายถึง การจำแนกข้อความที่บ่งชี้ขั้นตอนกระบวนการแก้ปัญหากลุ่ม
ตัวละครในวรรณคดีเรื่อง สามก๊ก

กระบวนการแก้ปัญหา หมายถึง ขั้นตอนการคิดเพื่อหาทางออกจากสถานะที่ไม่ต้องการไปสู่
สถานะที่ต้องการประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นพบปัญหา
2. ขั้นวิเคราะห์ปัญหา
3. ขั้นเสนอวิธีแก้ปัญหา
4. ขั้นปฏิบัติ
5. ขั้นสรุปผลการแก้ปัญหา

ตัวละคร หมายถึง กลุ่มตัวละครที่ปรากฏพฤติกรรมการใช้กระบวนการแก้ปัญหา โดยกลุ่ม
ตัวละครจะอยู่ในเหตุการณ์ที่มีผู้นำก็อยู่ด้วยคือ ขูยักซึ่งมีโจโฉเป็นผู้นำก็ก จักก็กซึ่งมีเล่าปี่เป็น
ผู้นำก็ก ง่อก็กซึ่งมีซุนกวนเป็นผู้นำก็ก

วรรณคดีเรื่องสามก๊ก หมายถึง สามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน)ซึ่งได้รับการยกย่อง
จากวรรณคดีสโมสรในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ว่าเป็นยอดของความ
เรียงเรื่องนิทาน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ใช้เป็นแนวทางประกอบการเรียนการสอนวรรณคดีเรื่องสามก๊ก ในแง่การวิเคราะห์วรรณคดี แก่ผู้สอนรายวิชา วรรณคดีวิจัษ์ และการวิเคราะห์กระบวนการแก้ปัญหา
2. ได้นำกระบวนการแก้ปัญหาจากตัวละครในวรรณคดีเรื่องสามก๊กมาปรับใช้กับการแก้ปัญหาในชีวิตจริง
3. ผู้ที่ศึกษาวรรณคดีเรื่องสามก๊กเห็นประโยชน์และคุณค่าจากการศึกษาวรรณคดี